

MJURIJEL BARBERI

Jedan sat
zanosa

Prevela s francuskog
Melita Logo–Milutinović

**Čarobna
knjiga**

za Viteza

*za Kjoćanke i Kjoćane
Akijo, Megumi, Sajoko ♪
Keisukea, Manabua, Šigenorija, Tomoa
Kazua, Tomoko*

i Erik-Mariju

Umreti

Dok mu se bližila smrt, Haru Ueno gledao je jedan cvet i mislio: Sve se drži na jednom cvetu. U stvari, njegov život držao se na tri niti, a samo je ona poslednja bila cvet. Pred njim se pružao mali hramski vrt koji se zavetovao na to da predstavlja minijaturni predeo prošaran simbolima. Vekovi duhovne potrage doveli su do takvog preciznog uređenja, što je Harua očaravalo – toliki napori usmereni ka određenom značenju i, na koncu, čistom obliku, mislio je još.

Haru Ueno bio je, naime, od onih što tragaju za oblikom.

Znao je da će uskoro umreti i govorio je u sebi: Konačno sam u skladu sa stvarima. U daljini, gong iz Honen-ina odjeknuo je četiri puta, a on je od jačine sopstvenog prisustva na svetu osetio vrtoglavicu. Naspram njega, vrt opasan zidovima okrećenim u belo, sa sivim crepovima na vrhu. U vrtu, tri kamena, jedan bor, pojas peska, fenjer, mahovina. Dalje odatle, istočne planine. Hram se zvao Šinjo-do. Gotovo pet decenija, svake nedelje, Haru Ueno obilazio je isti krug – išao je u glavni hram na bregu, prolazio kroz groblje ispod njega i vraćao se do ulaza u kompleks svetilišta, čiji je bio važan darodavac.

Haru Ueno bio je, naime, veoma bogat.

Rastao je posmatrajući sneg kako pada i topi se na kamenju planinskog potoka. Na jednoj obali uglavila se mala porodična kuća, na drugoj šuma visokih borova u ledu. Dugo je mislio da voli stvari – stenu, vodu, krošnje i drvo. Kada je shvatio da voli oblike koje te stvari poprimaju, postao je trgovac umetninama.

Umetnost: jedna od tri niti njegovog života.

Naravno, nije postao trgovac preko noći, trebalo mu je vremena dok je prešao u drugi grad i upoznao jednog čoveka. S dvadeset godina, okrenuvši leđa planinama i očevoj trgovini sakeom, otišao je iz Takajame u Kjoto. Nije imao ni novac, ni veze, ali je posedovao retko blago: iako nije znao ništa o svetu, znao je ko je. Bio je mesec maj, on je sedeo na drvenom podu i naslućivao budućnost s jasnoćom bliskom pronicljivosti kakvu daje sake. Svuda unaokolo šumorio je krug zen hramova, gde mu je rođak monah sredio da dobije sobu. Od susreta moći svoje vizije i neizmernosti vremena osećao je vrtoglavicu. Vizija nije govorila ni gde, ni kad, ni kako. Govorila je: Život posvećen umetnosti. I još: Uspeću. Soba je gledala na majušan senovit vrt. Dalje odatle, sunce je zlatilo stabljike visokih sivih bambusa. Među hostama i patuljastom paprati rasle su barske perunike. Jedna od njih, viša i tananija od drugih, njihala se na povetarcu. Negde se oglasilo zvono. Vreme se rastopilo i Haru Ueno postao je taj cvet. Onda je prošlo.

S razmakom od pedeset godina, tačno u dan, Haru Ueno gledao je isti cvet i čudio se što to opet čini dvadesetog maja, u šesnaest časova. Ipak, jedna stvar je bila drugačija: ovog puta gledao je cvet u sebi samom. Druga stvar je bila slična: sve – perunika, zvono, vrt – nalazilo se u sadašnjosti. Poslednja je bila izvanredna: u toj potpunoj sadašnjosti rastvarao se bol. Haru je

iza sebe začuo neki šum i ponadao se da će ostati sâm. Pomislio je na Keisukea, koji je negde čekao da umre, i rekao u sebi: Jedan život sažima se u tri imena.

Haru, onaj što nije hteo da umre. Keisuke, onaj što to nije mogao. Roz, ona što će živeti.

Privatne odaje u koje je odlazio da počine pripadale su glavnom monahu u hramu, blizancu Keisukea Šibate, čoveka čijom je zaslugom iskrsao njegov poziv. Braća Šibata poticala su iz stare kjotske porodice koja je od pamtiveka davala gradu lakirere drveta i monahe. Pošto je Keisuke podjednako mrzeo religiju i lak – jer se sijao – odabrao je grnčarstvo, ali se takođe bavio slikarstvom, kaligrafijom i pesništvom. Bitna stvar u susretu Harua i Keisukea jeste to što se između njih najpre našla jedna činija. Haru ju je video i znao je kakav će mu biti život. Nikad se dotad nije susreo s takvom tvorevinom: činija je delovala drevno i novo u isti mah, onako kako je on smatrao da je *nemoguće*. Tu kraj nje, strovaljen na stolicu, sedeo je neki čovek neodređenih godina i, ako to ima nekog smisla, iste legure kao činija. Bio je, inače, trešten pijan, što je Harua suočilo s ništa manje nemogućim znakom jednakosti – s jedne strane savršen oblik, s druge njegov tvorac: pijanac. Nakon što su se upoznali, sakeom su zapečatili doživotno prijateljstvo.

Prijateljstvo: druga nit na kojoj će se držati Haruov život.

Danas se pred njim utaborila smrt u liku jednog vrta, i sve ostalo, sem dva trenutka u razmaku od pola veka, postalo je nevidljivo. Jedan oblak okrznuo je vrh Daimon-džija i ostavio za sobom miris perunike. Haru je pomislio: Nema više ničeg sem ta dva trenutka i Roz.

Roz, treća nit.

Pre

Susret Harua Uena i Keisukea Šibate dogodio se pedeset godina ranije, kod Tomoa Hasegave, producenta dokumentarnih filmova o umetnosti na nacionalnoj televiziji. Premda Japanci obično retko primaju goste kod kuće, u njegovom domu sretali su se japanski umetnici, strani umetnici i raznorazni ljudi koji nisu bili umetnici. Mesto je nalikovalo jedrenjaku nasukanom na žalo od mahovine. Na gornjoj palubi, kroz prozore se mogao hvatati vetar, čak i usred zime. Zadnji deo broda bio je zakačen za obronak Šinjodaa. Pramac mu je gledao na istočne planine. Početkom šezdesetih, Tomo ga je osmislio, nacrtao, dao da se sagradi i otvorio svakom žednom umetnosti, sakea i veselja. Veselje je uključivalo prijateljstvo i smeh u noći. Umetnost i sake bili su čisti. Večno su ostajali onakvi kakvi su sami po sebi. Nikad ništa nije kvarilo njihov eter.

Tako je, već skoro deset godina, Tomo Hasegava vladao na svom bregu. Zvali su ga Hasegava-san – ili Tošan, služeći se dečjim imenom odmila. Dolazili su i odlazili u svako doba, bilo da je on tu ili je izašao. Voleli su ga, hteli su da mu budu nalik, ali niko ga nije gledao s kivnjom. On je, inače, obožavao Keisukea, Keisuke je obožavao njega i, kao za pakost, obojici je prijala hladnoća. U svako doba godine obilazili su staze po hramu poluodeveni, a u zoru 10. januara 1970, Haru im se prvi put pridružio. U osvit dana, breg je podsećao na ledenu ploču, kameni fenjeri su svetlucali, vazduh je mirisao na kremen

i tamjan. Njih dvojica ćućorila su u laganoj odeći, ali Haru je cvokotao u debelom kaputu. Međutim, nije na to obraćao pažnju i, u ledenom praskozorju, otkrivao je sebe u hodočašću. Kuća njegove porodice nalazila se u Takajami, ali mesto gde je živio i gde će živeti svoj pravi život bilo je Šinjo-do. Haru nije verovao u prethodne živote, verovao je u duh. Uбудuće će biti hodočasnik. Neprestano će se vraćati svom pravom poreklu.

Šinjo-do: hram u susedstvu drugih hramova, na severoistoku grada, povrh uzvišenja koje je Haru, po analogiji, zvao istim imenom. Svuda javori i drevne građevine, pa drvena pagoda, kamenom popločane staze i, prirodno, groblja smeštena na vrh i obronke brega, pored ostalih ona u svetilištima Šinjo-do i Kurodani, kojima će Haru, kad bude došao do novca, davati podjednako velikodušno. Gotovo pedeset godina, svake nedelje, prolaziće kroz crvenu kapiju, uspinjaće se do hrama, zaobilaziće ga, produžavaće ka jugu pored dva groblja, prolaziće kroz treće, posmatraće Kjoto pod svojim nogama, silaziće kamenim stepenicama Kurodanija, vijugaće ka severu između hramova u krugu svetilišta, vraćaće se na početnu tačku i u svakom trenutku znaće da je kod kuće. Bio je budista samo po tradiciji, ali je hteo da poveže svoj život u celinu, te je kod sebe stvorio uverenje da je budizam ime koje njegova kultura daje umetnosti, ili bar onom korenu umetnosti zvanom duh. Duh je obuhvatao sve. Duh je objašnjavao sve. Iz nekog tajanstvenog razloga, breg Šinjo-doa utelovljavao je njegovu suštinu. Obilazeći njegov prsten, Haru je obilazio ogoleli kostur života oslobođen opscenosti, očišćen od prizemnosti. A s godinama je shvatio da se ta prosvetljenja rađaju iz izgleda samog mesta. Tokom vekova, ljudi su složili građevine i vrtove, rasporedili hramove, stabla i fenjere i, na koncu, njihov strpljiv trud izrodio je jedno čudo: prolazeći stazama, čovek

se osećao bliskim sa onim nevidljivim. Mnogi su to stavljali u zaslugu višim prisustvima koja pohode sveta mesta, ali Haru je od kamenja u svom potoku naučio da se duh rađa iz oblika, da ne postoji ništa sem oblika, privlačnosti ili neprivlačnosti što iz njega proizlaze, večnosti ili smrti sadržane u oblinama neke stene. Tako je te zime 1970, dok još nije bio niko, odlučio da će njegov pepeo jednog dana počivati tu. Jer Haru Ueno nije samo znao ko je, već je znao i šta želi. Jedino je još čekao da shvati kakav će oblik to imati.

Kad se upoznao s Keisukeom Šibatom, video je, dakle, svoju budućnost jasno kao zemljanu činiju u po bela dana. Te večeri je Tomo Hasegava, igrajući mecenu, iz svog doma izbacio u orbitu grupicu nesvakidašnjih mladih umetnika. Kao što je bio običaj, oni su doneli svoja dela na jedrenjak na Šinjo-dou, a krem Kjota dolazio je, pio, ćaskao, potom odlazio da širi glas o njima. Ti umetnici većinom su bili slobodni strelci. Nisu pripadali nikakvoj školi, niti porodici. Želeli su da budu *jedinstveni*, što je iz ugla kulture složena stvar. Nisu podražavali savremenu zapadnjačku umetnost. Obrađivali su materijal iz svoje rodne zemlje, dajući mu dotad neviđeno obličje, koje je i dalje delovalo japanski, ali ne kao u velikim tradicijama. I najzad, odgovarali su Haruovom ukusu, jer su nalikovali onome kakav je i sam hteo da bude: mlad ali dubok, veran ali nesputan, promišljen, a opet, pun odvažnosti.

U to vreme, one malobrojne galerije savremene umetnosti koje su ugledale svetlost dana opstajale su samo zato što su takođe prodavale staru umetnost, za čije se tržište, vrlo zatvoreno, morala dobiti ulaznica. Haru, sin skromnog prodavca sakea iz planina, nije imao nikakvih izgleda ni da promoli nos tamo. Sobu u Daitoku-džiju plaćao je učestvujući u poslovima oko održavanja

hrama, a studije arhitekture i engleskog radeći uveče u nekom kafeu. Posedovao je, ukupno, jedan bicikl, nešto knjiga i set za čaj koji mu je dao deda. I konačno, četvrta stvar koju je posedovao bio je jedan kaput, njega je nosio od novembra do maja, kako napolju tako i unutra, jer ga je mučila hladnoća. Pa ipak, ako tog ledenog januara i nije imao ništa, upravo su mu u gole ruke stavili predivnu busolu. Pomislio je: Učiniću isto što i Tomo, ali u većim razmerama.

I učinio je. Prethodno je, posle još nekoliko noći uz sake, objasnio svoj plan Keisukeu i saopštio mu: Treba mi novca od tebe, da počnem. Umesto odgovora, Keisuke mu je ispričao jednu priču. Negde oko 1600. godine, kad je sin nekog trgovca poželeo da postane samuraj, otac mu je rekao: Ja sam star i nemam drugih naslednika, ali samuraji poštuju put čaja i zato ti dajem blagoslov. Sutradan je Haru pozvao Keisukea u svoju sobu i u dedinom servisu pripremio mu čaj, u jednostavnoj, mada ipak pomalo svečanoj ceremoniji. Zatim su uzeli da piju sake i razgovaraju uz smeh. Sneg koji je padao na hramove prekrivao je fenjere besprekorno belim gavranovim krilima i Keisuke je, iznebuha, utičao s jednom strofom o ispraznosti religije. Budizam nije religija, rekao je Haru, ili je pak religija umetnosti. Onda je i religija sakea, istakao je Keisuke. Haru se saglasio, pa su nastavili da piju. Na kraju je Haru izneo tačan iznos koji traži. Keisuke mu ga je pozajmio.

Posle toga, Haru je blistavo zaobilazio prepreke. Nije imao prostor – zakupio je skladište. Nije imao mrežu – iskoristio je Tomoovu. Nije imao ugled – posvetio se izgradnji tuđeg. Očaravao je sve, i Keisuke je pravo video: Haru je duboko u sebi bio trgovac, ali, za razliku od svog oca, biće velik trgovac zato

što nema samo osećaj za poslove nego i za čaj, drugačije rečeno, za blagodat. Postoje, uistinu, dve vrste blagodati. Prva dolazi od duha rođenog iz oblika, i za nju je Haru išao u Šinjo-do. Druga je zapravo ona prva iz drugačijeg ugla, ali, pošto poprima jedan osoben izgled, nazivaju je lepotom – za nju je Haru išao u zen vrtove i družio sa sa umetnicima. Njegovo čajno oko ispitivalo je njihova dela i prodiralo im u dušu, što je on sažimao govoreći: Nemam dara, ali imam mnogo ukusa. Tu se varao, pošto postoji i treća vrsta blagodati, koja prožima ostale, a u njoj je Keisuke video vrhunski talenat. I mada se u Haruovom slučaju korenila u jednom paradoksu, opet je bila veoma moćna: on će čitavog života nizati neuspehe u ljubavi, ali će za prijateljstvo biti majstor.